

Ostrvo u podne

Hulio Kortasar

Kad je prvi put ugledao ostrvo, Marini je bio učtivo pognut nad sedištima sa leve strane; nameštao je plastično postolje da na njega postavi poslužavnik sa ručkom. Putnica ga je već više puta zagledala, dok se on udaljavao i opet vraćao, noseći časopise ili čaše sa viskijem. Marini se baš zaustavio i nameštao postolje, pitajući se u dosadi da li вреди odgovoriti na uporni pogled putnice, jedne od mnogih Amerikanki, kada je u jajasto plavetnilo prozorčeta upala obala ostrva, zlatna rojta plaže, brežuljci koji su se uzdizali sa puste zaravni. Nameštajući loše stavljenju pivsku čašu, Marini se nasmešio putnici. "Grčka ostrva", reče. "Oh, yes, Greece", odgovori Amerikanka tobože zainteresovana. Kratko odjeknu zvuk zvona i stjuard se uspravi, zadržavajući profesionalni osmeh na svojim finim usnama. Zatim je prišao da usluži neki sirijski bračni par koji je tražio sok od paradajza, ali je ipak u repu aviona priuštio sebi nekoliko časaka, zaustavio se i pogledao naniže. Ostrvo je bilo malo i usamljeno, a Egejsko more ga je opasivalo postojanim plavetnilom okrunjenim zaslepljujućim obodom poput okamenjene beline, što je – tamo dole – mogla biti pena koja se lomila o koralne sprudove i morske zatone. Marini opazi da se pusta žala protežu duž severa i zapada: ostalo je bila planina koja se strmo spuštala u more. Krševito i pusto ostrvo, mada je olovnosiva mrlja uz severni žal mogla biti kuća, a možda i grupa primitivnih kuća. Poče da otvara konzervu soka i, kada se ispravio, ostrvo je nestalo iz prozora; ostalo je samo more, beskrajno zeleno obzorje. Ne znajući zbog čega, pogledao je na sat; bilo je tačno podne.

Marini je voleo što mu je dodeljena linija Rim-Teheran, jer je putovanje bilo manje sumorno od severnih linija, a devojke su uvek izgledale srećne što idu na istok ili što će upoznati Italiju. Četiri dana kasnije, priskačući u pomoć jednom dečaku koji je izgubio kašiku i neutešno pokazivao svoj tanjir sa slatkišem, po drugi put je prepoznao rub ostrva. Razlika u vremenu je bila nekih osam minuta, ali kada se nagnuo nad jedan od repnih prozora, nije bilo nikakve sumnje: ostrvo je imalo nekakav nezamenjiv oblik, poput kornjače koja se jedva izvlači iz vode. Posmatrao ga je sve dok ga nisu pozvali, uveren da sivkasta mrlja predstavlja grupu kuća. Uspeo je da razazna glavne poteze nekoliko obrađenih zaravni koje su dopirale do plaže. Prilikom uzletanja iz Bejruta, pogledao je u stjuardesin atlas, želeći da sazna da li bi to ostrvo moglo da bude Horos. Radio-telgrafist, neki nezainteresovani Francuz, bio je iznenađen njegovom znatiželjom. "Sva ostrva međusobno liče; već dve godine sam na ovoj liniji i vrlo malo za njih marim. Da, pokaži mi ga sledeći put." Nije to bio Horos nego Ksiros, jedno od mnogih ostrva po strani od turističkih puteva. "Neće proći ni pet godina", rekla mu je stjuardesa uz piće u Rimu. "Ako misliš da ideš, požuri, horde će tamo stići svakog časa, Džingis Kuk vreba." Marini je, međutim, nastavio da misli o ostrvu, posmatrajući ga uvek kada je to mogao sebi da priušti, ili kad bi se našao pokraj prozora, gotovo uvek na kraju sležući ramenima. Ništa od toga nije imalo smisla; preletanje Ksirosa tri puta nedeljno, u podne, bilo je toliko nestvarno kao san da se tri puta nedeljno u podne preleće Ksiros. Sve je bilo izobličeno u toj beskorisnoj, izmičućoj predstavi; osim, možda, želje da se ona ponovi, osim prepodnevnog gledanja na sat, kratkog i bolnog dodira sa zaslepljujućom belom rojtom na ivici gotovo crnog plavetnila i sa kućama, dok su ribari jedva dizali oči da pogledom otprate promicanje ove druge nestvarnosti.

Osam ili devet nedelja kasnije, kada su mu predložili liniju za Njujork, uza sve

pogodnosti, Marini je rekao sebi da je to prilika da raskrsti sa ovom nedužnom i dosadnom manijom. U džepu mu je bila knjiga u kojoj je nekakav geograf istočnjačkog imena iznosio mnogo više pojedinosti o Ksirosu nego što je uobičajeno u turističkim vodičima. Odbio je ponudu, slušajući svoje reči kao iz daljine, i pošto je umakao sablažnjivoj zapanjenosti jednog šefa i dve sekretarice, otišao je da jede u kantini kompanije, gde ga je čekala Karla. Njena zbunjenost i razočarenje nisu ga uznemirili; južna obala Ksirosa je nenastanjena, ali su na zapadnoj strani preživeli tragovi lidijske ili možda kritsko-mikenske kolonije, a profesor Goldman je bio pronašao dva glačana kamena s hijeroglifima koje su ribari koristili kao potporne stubove malog mola. Karlu je bolela glava i ubrzo je otišla; hobotnice su glavni izvor života šačice stanovnika, svakog petog dana dolazi brodić da ukrca ulov i da ostavi nešto namirnica i robe. U putničkoj agenciji su mu rekli da će morati da zakupi posebnu lađu od Rinosa, a možda se može putovati i trabalukom koja prikuplja ulov hobotnica, ali će o ovom drugom načinu moći da se obavesti jedino kada bude na Rinosu, na kome agencija nema predstavnika. U svakom slučaju, ideja da nekoliko dana provede na ostrvu bila je u planu tek za junski odmor; tokom narednih nedelja morao je da zameni Vajta na liniji za Tunis, a onda je počeo neki štrajk i Karla je otišla kod svojih sestara u Palermo. Marini se nastanio u jednom hotelu blizu Pjaca Navone, gde je od davnina bilo knjižara; zamajavao se, bez mnogo volje, tražeći knjige o Grčkoj, povremeno je prelistavao priručnik za konverzaciju na grčkom jeziku. Dopadala mu se reč kalimera, koju je u jednom kabareu isprobao s crvenokosom devojkom, docnije je spavao s njom, govorila mu je o svom dedi na Odosu i o nekim neobjašnjivim tegobama u grlu. U Rimu je počela da pada kiša, u Bejrutu ga je uvek čekala Tanja, bilo je i drugih priča, uvek rođaci ili tegobe; a jednog dana opet linija za Teheran i ostrvo u podne. Marini se toliko dugo zadržao pokraj prozora da ga je nova stjuardesa procenila kao osobenjaka i spremila mu da nosi čitav niz postavljenih poslužavnika. Marini je te noći pozvao stjuardesu da zajedno večeraju u Firouzu i nije trebalo mnogo truda da mu prepodnevna rasejanost bude oproštena. Lusija mu je savetovala da se podiša po američki; on joj je na časak govorio o Ksirosu, ali je potom uvideo da ona više voli hiltonsku votku s limunom. Tako je vreme proticalo u beskrajnim poslužavnicima s jelom, uz osmeh na koji je putnik imao pravo. Avion je na povratku preletao Ksiros u osam ujutru; sunce je jarko sijalo u prozore s leve strane i dopuštalo da se tek nazre pozlaćena kornjača; Marini je radije čekao podne prilikom leta u odlasku, znajući da tada može da provede jedan dugi minut uz prozor, dok bi Lusija (a zatim Felisa) pomalo ironično obavljala svoj posao. Jednom je fotografisao Ksiros, ali je slika ispala mutna; već je znao neke pojedinosti o ostrvu, u nekoliko knjiga je bio podvukao retke komentare. Felisa mu je ispričala da su ga piloti prozvali ludak za ostrvom. Nije se naljutio. Karla mu je najzad napisala da je odlučila da ne rodi i Marini joj je poslao dve novčanice uz pomisao da mu ostatak neće biti dovoljan za odmor. Karla je primila novac i stavila mu do znanja, preko neke prijateljice, da će se verovatno udati za jednog zubara iz Treviza. Sve je tako malo značilo u podne ponedeljkom, četvrtkom i subotom (i dva puta mesečno – nedeljom).

Vremenom je shvatio da ga jedino Felisa donekle razume; postojao je prećutni dogovor da se ona u podne pobrine oko putnika, čim bi se on priljubio uz prozor u repu. Ostrvo se videlo tek nekoliko minuta, ali je vazduh uvek bio tako prozračan i more je tako potanko i okrutno ocrtavalo ostrvo da su se i najmanje pojedinosti neumitno uklapale u sećanje sa prethodnih putovanja; zelena mrlja severnog uzvišenja, olovnosive kuće, mreže koje se suše na pesku. Kada nije bilo mreža, Marini je to doživljavao kao neko osiromašenje, gotovo kao uvredu. Palo mu je na pamet da kamerom snimi promicanje ostrva, da bi sliku ponovio u hotelu, ali je više voleo da umesto za kameru novac prištredi za odmor, do koga je preostalo samo mesec dana. Nije vodio suviše računa o danima; ponekad beše Tanja u Bejrutu, ponekad Felisa u Teheranu, gotovo uvek njegov mlađi brat u Rimu, sve

to pomalo maglovito, ljubazno, lako i srdačno i kao u zamenu za nešto, da popuni sate pre i posle leta; za vreme leta sve je takođe bilo maglovito, lako i glupo, sve do onog časa kada bi odlazio u rep i priljubljavao se uz prozor, osećajući hladnoću stakla kao ivicu akvarijuma u kome se sporo miče pozlaćena kornjača sred debelog plavetnila.

Tog dana su se mreže jasno ocrtavale na pesku i Marini se mogao zakleti da je crna tačka s leve strane, uza samo more, bio ribar koji zacemento gleda u avion. "Kalimera", prođe mu odnekud kroz glavu. Više nije imalo smisla da i dalje čeka, Mario Merolis bi mu pozajmio novac za putovanje i za nepuna tri dana bi bio na Ksirosu. Nasmešio se, usana pripijenih uz staklo, misleći kako će se uspuzati do zelene mrlje, kako će go zaroniti u more severnih zaliva, kako će s meštanima loviti sipe, sporazumevajući se mimikom i osmesima. Konačno se odlučio, a posle ništa nije bilo teško: noćni voz, prva lađa, zatim još jedna stara, prljava lađa, iskrcavanje na Rinosu, beskrajno cenkanje sa kapetanom trabakule, noć na komandnom mostu, zurenje u zvezde, ukus anisa i loja, svitanje među ostrvljem. Iskrcao se čim je svanulo. Kapetan ga je predstavio jednom starcu koji je zacemento bio glava porodice. Klajos ga je uzeo za levu ruku i polako govorio, gledajući mu u oči. Došla su dva dečaka i Marini je shvatio da su to Klajosovi sinovi. Kapetan trabakule je iscrpeo svoj engleski: dvadeset žitelja, sipe, ribarenje, pet kuća, Italijan platiti Klajos smeštaj. Dečaci su se smejali kad je Klajos pogađao drahme; smejavao se i Marini, već prijatelj najmlađih, dok je gledao kako se sunce pomalja iz mora svetlijeg od noći; jedna siromašna i čista soba, krčag s vodom, miris žalfije i štavljene kože.

Ostavili su ga samog da bi natovarili trabakulu. Pošto je na brzinu skinuo putnu odeću i obukao pantalone za plažu i sandale, krenuo je ostrvom. Još nikoga nije video, sunce je polako osvajalo, a od šipraga se dizao pomalo oštar, poseban miris, pomešan sa jodom i nošen vetrom. Moralo je biti oko deset kada je dospao do litice na severnoj strani i prepoznao najveći zaliv. Više je voleo da ostane sam, mada bi se radije kupao na peščanoj plaži; ostrvo ga je zaokupljalo i on je u njemu uživao tako značaki da je gubio moć rasuđivanja ili poređenja. Sunce i vetar su mu pržili kožu kada se svukao da sa jedne stene skoči u more; voda je bila hladna i godila mu je, prepustio se da ga prepredene struje nose do ulaza u jednu špilju, a zatim je isplivao na otvoreno more i izvrnuo se na leđa. Sve je to pomirljivo prihvatio znajući da prihvata svoju budućnost. Pouzdano je znao da neće otići sa ostrva i da će na neki način zauvek ostati na njemu. Uspeo je da zamisli svog brata, Felisu, izraze njihovih lica, kada budu saznali da je ostao da živi od ribarenja na nekoj samotnoj hridi. Kada se okrenuo i zaplivaao ka obali, već ih je bio zaboravio.

Sunce ga je odmah osušilo, potom se spustio do kuće gde su ga dve žene posmatrale u čudu pre no što su potrčale i zatvorile se u kuću. Pozdravio je u prazno i sišao do mreže. Jedan od Klajosovih sinova čekao ga je na plaži i Marini mu je pokazao znakom na more, pozivajući ga. Dečko je oklevao, pokazujući svoje platnene pantalone i crvenu košulju. Zatim je otrčao do jedne kuće i vratio se skoro sasvim nag; zajedno su se bacili u gotovo mlako more, koje je blještalo pod suncem u jedanaest.

Sušeći se na pesku, Jonas počeo da imenuje stvari. "Kalimera", reče Marini, a mališan se zasmeha toliko da se presamitio. Onda je Marini ponovio nove izraze, naučio Jonasa italijanskim rečima. Trabakula se sve više smanjivala na obzorju. Marini oseti da je sada zaista sam na ostrvu sa Klajosom i njegovima. Pustiće da protekne nekoliko dana, platiće smeštaj i naučiće da lovi ribu; jedne večeri, kada ga već dobro upoznaju, kazaće im da želi da ostane i da radi sa njima. Pružio je Jonasi ruku dok se dizao i lagano se uputio ka brežuljku. Padina je bila strma i on se verao na svaku uzvisinu, osvrćući se tu i tamo da pogleda mreže na plaži i

siluete žena koje su živo razgovarale sa Jonasom i Klajosom, pogledujući ga kradomice i smejući se. Kada je stigao do zelene mrlje, stupio je u neki svet gde se miris majčine dušice i žalfije mešao sa vatrom sunca i morskim povetarcem. Marini je pogledao u svoj sat, a zatim ga, nestrpljivim pokretom, strgao sa zgloba i stavio u džep. Neće biti lako ubiti strarog čoveka, ali je tu, na uzvisini, napet od sunca i prostranstva, osetio da je i to bilo moguće. Bio je na Ksirosu, bio je tamo gde je toliko puta posumnjao da ikada može dospeti. Svalio se na leđa između toplog kamenja, naslonio rebra i opaljenu kožu i gledao pravo u nebo; izdaleka je doprlo do njega zujanje motora.

Sklapajući oči, rekao je sebi da neće gledati u avion, da neće dopustiti da ga okalja onaj najgori deo njega samoga što će još jednom preleteti preko ostrva. Ali je u polutami kapaka zamislio Felisu kako baš u tom trenutku postavlja poslužavnike, i svog zamenika, možda Đorđa ili nekog novog s druge linije, nekog ko će se takođe smešiti dok bude pružao boce vina ili kafu. Nemoćan da se izbori protiv toliko prošlosti, otvorio je oči i uspravio se, istog trenutka spazivši kako se desno krilo aviona, skoro nad njegovom glavom, neobašljivo naginje, začuo je promenu zvuka turbina i video gotovo vertikalni pad u more. Svom brzinom sjurio se niz brežuljak, udarajući o stene i ranjavajući ruke o trnje. Ostrvo mu je zaklanjalo mesto gde je avion pao, ali je – pre nego što je dospeo na plažu – skrenuo jednom neslućenom prečicom i probio se preko prvog ogranka padine da bi izbio na najmanju plažu. Na nekih stotinak metara odatle tonuo je rep aviona u potpunoj tišini. Marini se po nagonu bacio u vodu, još se nadajući da će avion ponovo isplivati; ali se nije videlo ništa sem gipke linije talasa, jedne kartonske kutije koja je besmisleno plutala blizu mesta pada i, gotovo na kraju, kada dalje plivanje više nije imalo smisla, pojavila se na časak jedna ruka iz vode, što ga je navelo da pomeni smer i da zaroni. Dograbio je za kosu čoveka koji se borio da ga ščepa i koji je, krkljajući, gutao vazduh što mu je Marini omogućavao da udahne, ne primičući mu se suviše. Dovukao ga je do obale, uzeo na ruke telo u belo odeći i, polažući ga na pesak, pogledao lice obliveno belom penom gde se smrt već ukotvila, a krv liptala iz ogromne rane na vratu. Ništa nije vredelo veštačko disanje, jer je pri svakom grču izgledalo da se rana još više širi, nalik nekim odvratnim ustima koja su zvala Marinija, vukla ga prema njegovoj maloj sreći za to malo sati na ostrvu i dovikivala mu usred krkljanja nešto što on više nije mogao da čuje. Dojurili su Klajosovi sinovi, a za njima i žene. Kada je stigao Klajos, dečaci su okružili telo opruženo na pesku, ne shvatajući otkuda mu toliko snage da dopliva do obale i da se, krvareći, izvuče na pesak. "Sklopite mu oči", plačući je molila jedna žena. Klajos je gledao ka moru, tražeći pogledom jednog preživelog. Ali, kao i uvek, bili su sami na ostrvu, a leš otvorenih očiju beše jedina pridošlica među njima.

*Antologija savremene hispanoameričke pripovetke,
izabrao i priredio Branko Anđić*